

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Krakowie

LKR.410.004.09.2017

P/17/076

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/17/076 – Zabezpieczenie i udostępnianie zabytków architektury drewnianej oraz ich wykorzystanie w promocji regionu ¹
Jednostka Przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie
Kontroler	Zbigniew Stachowicz, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKR/82/2017 z 4 maja 2017 r. (dowód: akta kontroli str. 1)
Jednostka kontrolowana	Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Bartłomieja Apostoła w Porębie Wielkiej, Poręba Wielka, pl. ks. Hanusiaka 2, 32-600 Oświęcim (Parafia)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Ks. Stanisław Sadlik, proboszcz Parafii (Proboszcz) (dowód: akta kontroli str. 2)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna²

Stan zabytkowego drewnianego Kościoła pw. Św. Bartłomieja Apostoła w Porębie Wielkiej pozwalał na wykorzystywanie tego obiektu na cele liturgiczne oraz udostępnienie go osobom zwiedzającym, niemniej jednak wymagał podjęcia prac remontowych dotyczących elewacji, pokrycia dachowego i elementów konstrukcyjnych.

Budynek Kościoła spełniał wymogi ochrony przeciwpożarowej. Zadbano też o wyposażenie Kościoła w zabezpieczenia zapobiegające dewastacji oraz kradzieży cennych obiektów.

Zastrzeżenia NIK budził brak realizacji przez Proboszcza obowiązków określonych przepisami ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane³, w zakresie okresowych kontroli budynku Kościoła przeprowadzanych w trybie art. 62 ust. 1 oraz prowadzenia książki obiektu budowlanego.

Parafia podejmowała skuteczne działania zmierzające do pozyskania środków finansowych na odnowę i konserwację Kościoła. Dotacje otrzymane od Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w latach 2014-2016 wykorzystano zgodnie z przeznaczeniem na pełną konserwację lica balustrady chóru organowego Kościoła oraz wykonanie dokumentacji architektoniczno-konserwatorskiej dotyczącej remontu elewacji i pokrycia dachowego oraz wzmocnienia elementów konstrukcyjnych Kościoła. Na realizację tych zadań wydatkowano łącznie 136,3 tys. zł, w tym 90 tys. zł stanowiły środki dotacji, a 46,3 tys. zł pochodziło ze środków własnych Parafii.

Kościół znajdował się na Szlaku Architektury Drewnianej w Małopolsce i było możliwe jego zwiedzanie, również przez osoby z niepełnosprawnością ruchową. Zwiedzających oprowadzał po obiekcie Proboszcz. Zauważyć jednak należy, że w otoczeniu Kościoła brak było stosownej informacji o możliwości jego zwiedzania.

¹ Okres objęty kontrolą: lata 2014-2016. Badania bezpośrednie mogły również dotyczyć działań wcześniejszych lub późniejszych, których skutki miały wpływ na realizację zadań w kontrolowanym zakresie.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie. W niniejszym wystąpieniu pokontrolnym zastosowano ocenę opisową.

³ Dz. U. z 2016 r., poz. 290 ze zm., dalej: *Prawo budowlane*.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Stan obiektu oraz warunki jego użytkowania i udostępniania turystom

Opis stanu
faktycznego

Budynek kościoła położony był na ogrodzonej działce we wsi Poręba Wielka. Kościół drewniany wybudowany na początku XVI wieku, posiadał konstrukcję zrębową. Otoczony podcieniami obiekt był częściowo oszalowany i obity drewnianymi gontami. Składał się z prostokątnej nawy, węższego zamkniętego trójbocznie prezbiterium, do którego dobudowano zakrystię oraz wieżę konstrukcji słupowej zwieńczonej cebulastym hełmem przechodzącym w ostrosłup. Budynek posadowiony był na podmurówce betonowej wykonanej (według oświadczenia księdza) na głębokość ok. 30 cm. Dach dwuspadowy, dwukalenicowy pokryty blachą. Zadaszenie podcieni pokryte było gontem. Gont pokrywający ściany i zadaszenie podcieni był częściowo zmurszały z występującymi licznymi miejscami pokrytymi mchem. W ścianach wieży gont był uszkodzony z występującymi licznymi prześwitami umożliwiającymi przedostawanie się wód opadowych do wnętrza obiektu. Znajdująca się wewnątrz Kościoła polichromia ścian i stropu nawy głównej oraz chóru muzycznego była odnowiona, bez widocznych śladów uszkodzeń.

W kościele była zainstalowana sprawna sygnalizacja przeciwpożarowa oraz przeciwwłamaniowa. W Kościele znajdowały się trzy gaśnice. W odległości ok. 150 m od Kościoła zlokalizowany był hydrant.

Na schodach prowadzących do wejścia głównego znajdował się drewniany podjazd umożliwiający wejście do Kościoła osobom niepełnosprawnym ruchowo.

(dowód: akta kontroli str. 3-7, 60)

Proboszcz, jako zarządca kościoła, corocznie pisemnie informował Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o stanie Kościoła. W informacjach tych wskazywał na potrzeby przeprowadzenia koniecznych remontów i konserwacji zabytków, np. remont ołtarzy, konserwację polichromii kościoła, konieczność wymiany poszycia dachu i więźby dachowej, stan dzwonnicy. Proboszcz oświadczył, że nie posiada dokumentów potwierdzających działania w zakresie składania informacji o stanie Kościoła, gdyż całą dokumentację wraz z pismami przekazał do Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie.

Od 2008 r. w Kościele nie odnotowano aktów wandalizmu.

W okresie objętym kontrolą w Parafii nie przeprowadzono okresowych kontroli obiektu, jak również nie było dokumentów dotyczących aktualnych wyników okresowych kontroli, określonych w art. 62 ust. 1 Prawa budowlanego.

Ostatnia kontrola (w zakresie zabezpieczenia przeciwpożarowego) przeprowadzona została przez Państwową Straż Pożarną w Oświęcimiu, we wrześniu 2013 r. Wyniki tej kontroli nie wykazały nieprawidłowości, a termin kolejnej kontroli wyznaczono na listopad 2017 r.

(dowód: akta kontroli str. 8-9, 10-24)

Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Oświęcimiu (PINB) przeprowadził na zlecenie NIK⁴, kontrolę zabytkowego Kościoła, w wyniku której stwierdził następujące nieprawidłowości: niewielkie wykrzywienie ściany południowej, odchylenie wieży w kierunku zachodnim, zły stan techniczny pokrycia dachowego, odchylenie od pionu sygnaturki w kierunku zachodnim, częściowe skorodowanie wykonanej wtórnie podwaliny oraz część elementów więźby dachowej wymaga wymiany. W dniu czynności kontrolnych w nawie Kościoła nie stwierdzono ugięć, zniekształceń elementów konstrukcyjnych, mogących powodować bezpośrednie zagrożenie zdrowia i życia.

PINB nie widział konieczności prowadzenia postępowania w sprawie stanu technicznego obiektu, ponieważ w kwietniu 2017 r. Parafia uzyskała pozwolenie na remont elewacji i pokrycia dachowego oraz wymianę elementów konstrukcyjnych Kościoła⁵. Z uwagi na fakt, że stan techniczny obiektu wymaga, w miarę możliwości, jak najszybszego rozpoczęcia ww.

⁴ Na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 2017 r., poz. 524), dalej: *ustawa o NIK*.

⁵ Decyzja Starosty Oświęcimskiego WAB.6749.1.50.2017 z 13 kwietnia 2017 r.

robót, PINB będzie monitorował przebieg realizacji prac remontowych. PINB wskazał, że: *nie stwierdzono podstaw do wstrzymania użytkowania obiektu. Natomiast należy rozważyć zakaz jego użytkowania podczas wykonywania prac remontowych.*

(dowód: akta kontroli str. 57-59)

Kościół był udostępniany zwiedzającym we wszystkie dni tygodnia poza godzinami, w których odbywały się nabożeństwa i uroczystości kościelne. Kościół był zamknięty, a każdy chętny do zwiedzenia zgłaszał się do Proboszcza, który oprowadzał turystów po obiekcie. W Kościele i jego otoczeniu brak było jednak stosownej informacji o sposobie zgłaszania chęci zwiedzania Kościoła oraz kiedy i w jakich godzinach odbywają się uroczystości.

Proboszcz oświadczył, że w otoczeniu Kościoła nie zamieszczano pisemnych informacji dotyczących udostępnienia obiektu do zwiedzania, gdyż Kościół jest obiektem kultu religijnego, tym samym każda osoba wyrażająca pragnienie wejścia do Kościoła ma do tego niezbywalne prawo. Kierując się tą zasadą Proboszcz podjął decyzję o niepobieraniu opłat związanych z wstępem do obiektu.

W okresie objętym kontrolą Parafia nie podejmowała odrębnych działań zachęcających turystów do zwiedzania Kościoła, gdyż – jak to oświadczył Proboszcz – informacje o zabytku zamieszczone są na stronach internetowych, w tym na stronie dotyczącej Szlaku Architektury Drewnianej⁶.

(dowód: akta kontroli str. 8-9)

Informacje dotyczące zabytkowego kościoła w Porębie Wielkiej znajdowały się również na stronie internetowej Urzędu Gminy Oświęcim⁷.

Z informacji uzyskanych od Wójta Gminy Oświęcim⁸ wynika m.in., że Gmina nie nawiązywała (w latach 2014-2017) oficjalnej współpracy z Parafią. Jednak przy wielu okazjach miejsce to było przez Gminę promowane z własnej inicjatywy. Zdjęcia zabytku wraz z opisem znajdują się na stronie internetowej Gminy i w oficjalnym folderze gminnym. Ponadto obiekt Kościoła był rekomendowany przez pracowników Urzędu Gminy do przewodników i informatorów. Gmina opracowuje także publikację pn. Wędrowki po Małopolsce, w której zamieszczona będzie fotografia kościoła.

(dowód: akta kontroli str. 25-26)

W Ośrodku Informacji Turystycznej w Oświęcimiu dostępny był folder „Architektura Drewniana Ziemi Oświęcimskiej”, w którym zamieszczono krótką wzmiankę o kościele w Porębie Wielkiej.

(dowód: akta kontroli str. 61)

Uwagi dotyczącej
kontrolowanej
działalności

NIK zwraca uwagę, że w otoczeniu Kościoła brak było informacji o możliwości i warunkach jego zwiedzania. Wprawdzie każdy chętny mógł zgłosić się do księdza poza godzinami nabożeństw, niemniej jednak brak było koniecznych danych kontaktowych. W sytuacji gdy poza nabożeństwami Kościół jest zamknięty, przy braku stosownych informacji zwiedzenie drewnianego zabytku jest niemożliwe. Zdaniem NIK, zamieszczenie w otoczeniu Kościoła pisemnych informacji dotyczących zasad udostępnienia obiektu do zwiedzania, w tym o sposobie i miejscu kontaktu z osobami udostępniającymi ten obiekt, wpłynęłoby korzystnie na jego promocję, nie tylko jako obiektu kultu sakralnego, ale również cennego zabytku architektury drewnianej.

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Proboszcz nie poddawał budynku Kościoła okresowym kontrolom przeprowadzanym w trybie art. 62 ust. 1 Prawa budowlanego.

Zgodnie z art. 62 ust. 1 pkt 1 Prawa budowlanego obiekty budowlane powinny być w czasie ich użytkowania poddawane przez właściciela lub zarządcę kontroli okresowej, co najmniej raz w roku, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego

⁶ M.in. na stronach: <http://www.drewniana.malopolska.pl/?page=obiekty&id=152>;

https://pl.wikipedia.org/wiki/Ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82_%C5%9Bw._Bart%C5%82omieja_w_Por%C4%99bie_Wielkiej

⁷ <http://gminaoswiecim.pl/pl/2006/0/zabytki.html>

⁸ Uzyskanej w trybie art. 29 ust. 1 pkt. 2 lit f ustawy o NIK.

m.in. elementów budynku, budowli i instalacji narażonych na szkodliwe wpływy atmosferyczne i niszczące działania czynników występujących podczas użytkowania obiektu. Natomiast stosownie do postanowień art. 62 ust. 1 pkt 2 cytowanej ustawy obiekty budowlane powinny być w czasie ich użytkowania poddawane przez właściciela lub zarządcę kontroli okresowej, co najmniej raz na 5 lat, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego i przydatności do użytkowania obiektu budowlanego, estetyki obiektu budowlanego oraz jego otoczenia (kontrolą tą powinno być objęte również badanie instalacji elektrycznej i piorunochronnej w zakresie stanu sprawności połączeń, osprzętu, zabezpieczeń i środków ochrony od porażeń, oporności izolacji przewodów oraz uziemień instalacji i aparatów).

(dowód: akta kontroli str. 8-9)

2. Proboszcz jako zarządca Kościoła nie prowadził książki obiektu budowlanego, w sposób określony w art. 64 ust. 1 Prawa budowlanego oraz w przepisach rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 3 lipca 2003 r. w sprawie książki obiektu budowlanego⁹.

Zgodnie z art. 64 ust. 1 Prawa budowlanego właściciel lub zarządca jest obowiązany prowadzić dla każdego budynku książkę obiektu budowlanego, stanowiącą dokument przeznaczony do zapisów dotyczących przeprowadzanych badań i kontroli stanu technicznego, remontów i przebudowy, w okresie użytkowania obiektu budowlanego.

Powyższe rozporządzenie określa wzór książki obiektu budowlanego oraz sposób jej prowadzenia. Zgodnie z § 5 pkt 4) ww. rozporządzenia wpisy do książki obejmują m.in. protokoły kontroli oraz badań określonych w art. 62 ust. 1 i 2 Prawa budowlanego oraz przeprowadzonych remontów i przebudowy obiektu.

(dowód: akta kontroli str. 8-9, 27-28)

Proboszcz oświadczył, że nie zlecał przeprowadzania kontroli kościoła w zakresie określonym w art. 62 Prawa budowlanego, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego i przydatności do użytkowania obiektu budowlanego, estetyki obiektu budowlanego oraz jego otoczenia, gdyż o stanie obiektu na bieżąco informował Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a na przeprowadzenie oddzielnej kontroli tego typu zabrakło w Parafii odpowiednich funduszy. Dodał także, że książka obiektu budowlanego (kościół) nie była prowadzona na bieżąco, gdyż kontrolujący nie żądali tego dokumentu i nie dokonywali w niej wpisów.

(dowód: akta kontroli str. 8-9)

Brak protokołów przeglądów budowlanych rocznych i pięcioletnich oraz braki wpisów w książce obiektu budowlanego potwierdziły wyniki kontroli PINB.

(dowód: akta kontroli str. 58-59)

Zdaniem NIK dbałość o stan obiektu, w tym wykonywanie niezbędnych obowiązkowych okresowych kontroli, jest szczególnie istotne w przypadku zabytkowych budynków. Zabytkowe obiekty sakralne są regularnie udostępniane dla szerszego grona osób. Należy podkreślić, że zabytkowe obiekty – a w tym przypadku XVI wieczny drewniany Kościół – są bardziej narażone na szkodliwe działanie warunków atmosferycznych, a tym samym bardziej podatne na uszkodzenia i degradację.

⁹ Dz. U. Nr 120, poz. 1134.

2. Działania podejmowane na rzecz odbudowy, utrzymania i zabezpieczenia zabytku architektury drewnianej

Opis stanu faktycznego

Z informacji uzyskanych od Wójta Gminy Oświęcim wynikało m.in., że Gmina nie posiada Gminnego programu opieki nad zabytkami, jak również nie finansowała ze środków własnych odbudowy, utrzymania i zabezpieczenia Kościoła

(dowód: akta kontroli str. 25-26)

W zakresie potrzeb związanych z utrzymaniem i zabezpieczeniem Kościoła Proboszcz oświadczył, że *posiada pełną wiedzę o najważniejszych potrzebach remontowych Kościoła. Do potrzeb tych zaliczył w szczególności: (...) pilną potrzebę wymiany pokrycia dachowego, wymianę gontu na ścianach oraz remont wieży. Parafia nie posiada jednak środków finansowych niezbędnych do uzyskania dotacji w związku z czym zmuszona jest do prowadzenia remontu etapami. Potrzeby remontowe i konserwatorskie Kościoła znane są również Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków, który współfinansował m.in. odnowę obiektów ruchomych Kościoła, polichromii oraz sporządzenia dokumentacji projektowo-kosztorysowej planowanych robót budowlanych oraz prac konserwatorskich i restauratorskich w zakresie remontu elewacji i pokrycia dachowego oraz wzmocnienia elementów konstrukcyjnych Kościoła.*

W latach 2014-2016 Proboszcz Parafii nie występował do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o nieodpłatne udostępnienie do wglądu posiadanej dokumentacji zarządzanego zabytku niezbędnej przy jego zagospodarowaniu na cele użytkowe oraz nie otrzymywał pisemnych zaleceń od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków określających sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakresu dopuszczalnych zmian.

(dowód: akta kontroli str. 8-9)

W latach 2014-2016 obowiązywały dwa pozwolenia na prowadzenie prac przy zabytku wydane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, tj. pozwolenie:

- z 25 lutego 2014 r. które przedłużyło z grudnia 2013 r. na grudzień 2015 r. termin zakończenia prac: konserwacja polichromii ścian i stropu nawy głównej oraz chóru muzycznego Kościoła. Pozwoleniem tym przedłużono termin określony w pozwoleniu na prowadzenie ww. prac z 22 lutego 2011 r.;
- z 13 stycznia 2017 r. na prowadzenie robót budowlanych oraz prac konserwatorskich i restauratorskich w zakresie remontu elewacji i pokrycia dachowego oraz wzmocnienia elementów konstrukcyjnych Kościoła. Termin ważności pozwolenia wyznaczono na 31 grudnia 2021 r.

(dowód: akta kontroli str. 8-9, 29-31)

W okresie objętym kontrolą zrealizowano dwa zadania tj.:

- w 2014 r. wykonano pełną konserwację lica balustrady chóru organowego, na którą wydatkowano 59,8 tys. zł, z czego 40 tys. zł pokryte zostało dotacją Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a pozostałe 19,8 tys. zł, tj. 33,2% pochodziło ze środków własnych Parafii;
- w 2016 r. sporządzono dokumentację architektoniczno-konserwatorską dotyczącą remontu elewacji i pokrycia dachowego oraz wzmocnienia elementów konstrukcyjnych Kościoła, na którą wydatkowano 76,5 tys. zł, z czego 50 tys. zł pokryte zostało dotacją Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a 26,5 tys. zł środkami własnymi Parafii.

Zadanie związane z realizacją pełnej konserwacji lica balustrady chóru organowego Kościoła odebrane zostało przez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków 7 października 2014 r. Odbiór dokumentacji architektoniczno-konserwatorskiej Kościoła obejmującej remont elewacji i pokrycia dachowego oraz wzmocnienia elementów konstrukcyjnych Kościoła dokonany został przez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków 30 listopada 2016 r.

Zakres wykonanych prac był zgodny z wydanymi pozwoleniami, co zostało potwierdzone w powołanych wyżej protokołach odbioru robót.

(dowód: akta kontroli str. 8-9, 32-55)

W latach 2014-2016 Parafia nie występowała o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane w Kościele do innych organów i podmiotów, poza Małopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Wszystkie wnioski o dofinansowanie złożone przez Parafię zostały przyjęte.

Wojewódzki Konserwator Zabytków nie przeprowadzał u zarządcy obiektu kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Nie przeprowadzano także kontroli dotyczących wykorzystania środków dotacji.

W otoczeniu Kościoła nie prowadzono robót budowlanych obiektów niezabytkowych.

(dowód: akta kontroli str. 8-9)

IV. Wnioski

Wnioski
pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o zapewnienie realizacji obowiązków zarządzającego przewidzianych Prawem budowlanym, w szczególności w zakresie okresowych kontroli Kościoła oraz bieżącego prowadzenia książki obiektu budowlanego.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Krakowie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania
uwag i wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwagi i wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kraków, dnia 23 czerwca 2017 r.

Kontroler

Zbigniew Stachowicz
Główny specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Krakowie

z up.

Marcin Kopec
Wicedyrektor